

Foreldres posisjonering i møte med barnehagelæreres fagkunnskap. En studie av foreldresamtaler i barnehagen



Maria Kristianne Myrann
Universitetslektor ved Institutt for pedagogikk, Universitetet i Agder



Vibeke Glaser
Dosent ved Institutt for pedagogikk, Dronning Mauds Minne Høgskole

Artikkelen baserer seg på en studie¹ av åtte foreldresamtaler² i to norske barnehager der vi undersøker hvordan foreldre³ posisjonere seg i møte med barnehagelæreres fagkunnskap. Som teoretisk ramme for artikkelen har vi valgt Anthony Giddens' modernitetsteori (1991) samt Luk Van Langenhove og Rom Harrès posisjoneringsteori (1994). Foreldrene i vår studie posisjonere seg ulikt i møte med barnehagelæreres fagkunnskap. Flere gir uttrykk for en avhengighet som kan tolkes som aktiv tillit. Våre funn understreker viktigheten av at foreldrenes tillit til barnehagens fagkunnskap forvaltes på måter som ivaretar likeverdigheten i relasjonen.

Profesjonalisering og vitenskapeliggjøring av barneomsorgen har endret forholdet mellom foreldre og fagpersoner. Foreldre må i større grad forholde seg til et ekspertvælde. Mange og sprikende ekspertråd har gjort at flere foreldre uttrykker usikkerhet i barneoppdragelsen og aktivt støtter seg til barnehagens fagkunnskap⁴ (Drugli & Undheim, 2012; Glaser, 2018). Det at foreldre gjør seg avhengige av ekspertråd kan sees på som en naturlig utvikling. Imidlertid rommer avhengighets- og tillitsrelasjoner en del utfordringer mellom foreldre og profesjonsutøvere. Blant annet viser studier hvordan maktforhold avspeiles i foreldresamtalen (Alasuutari & Markström, 2011; Markström, 2005, 2011).

Artikkelen baserer seg på en kvalitativ studie av åtte foreldresamtaler i to ulike barnehager, der vi undersøker *hvordan foreldre posisjonere seg i møte med barnehagelæreres fagkunnskap*. Som teoretisk ramme for artikkelen har vi valgt Anthony Giddens' modernitetsteori og individets aktive tillit til ekspertsystemene samt Luk Van Langenhove og Rom Harrès posisjoneringsteori om hvordan kunnskap konstrueres gjennom diskursive praksiser (Giddens, 1991; Van Langenhove & Harrè, 1994). Vi er primært opptatt av å studere hvordan profesjonalisering av barneomsorgen har endret forholdet mellom foreldre og fagpersoner.

¹ Artikkelen bygger på samme empirigrunnlag som førsteforfatters masteroppgave (Myrann, 2016), men er basert på en annen teoretisk innfallsvinkel.

² Også kalt 'utviklingssamtaler'

³ I det videre brukes også om barnets foresatte.

⁴ Vi anvender begrepet fagkunnskap begrunnet i premisset om at barnehagelærere er profesjonsutøvere, og at deres kunnskap har et faglig fundament.

Tidligere forskning

En sentral del av samarbeidet mellom barnehage og hjem skjer i de formelle foreldresamtalene, som vanligvis er forberedt og styrt av barnehagelæreren (Myrann, 2020). Forskning viser at foreldresamtaler ofte er preget av forhandlinger, fortolkninger og makt (Alasuutari & Karila, 2010; Markström, 2005; Markström & Simonsson, 2011). Ann-Marie Markström hevder at barnehagene blir bærere av en «sanningsproduksjon» som er kjennetegnet av spesialisert kunnskap, disiplinerte teknikker og prosedyrer, der dominerende tanke-system og makt skapes og forhandles (Markström, 2011, s. 71). Dette kommer til syne både i forberedelsene til samtalene, innholdet i spørsmålene, det skrevne ordets makt og de profesjonelles «sanningsanspråk» (Ödman & Hayen, 2004). Foreldresamtalen kan dermed bli en arena som fremmer og opprettholder et dominerende tanke-sett om barn og hva som skal forstås som ønskelig eller normalt. Som fagperson besitter man en ekspertkunnskap som gjør at man står i et asymmetrisk maktforhold til foreldre. Ane Høystrup har foretatt en etnografisk studie i et utvalg danske barnehager og studert tillit, makt og avhengighet i hverdagsmøter mellom foreldre og pedagoger (Høystrup, 2018). I samtaleanalysene avdekkes dominerende og siviliserende idealer som igjen er formalisert gjennom sentraliserte og standardiserte pedagogiske retningslinjer og metoder. Begrepet «tydelighet» er et eksempel på et siviliserende ideal for voksne oppdragere i dagens samfunn. Det er med andre ord en tendens til i dag å vekte de voksnes autoritet mer enn tidligere. Høystrup utdyper videre at et gjennomgående trekk i relasjonen mellom foreldre og pedagoger er at de må uttrykke og oppleve likhet og konsensus. Dette synes å samsvare med Charlotte Palludans forskning om at foreldre med innflytelse i barnehagen, er de som har et sammenfallende verdi-sett med barnehagens (Palludan, 2005).

Forskning viser at det er rutine i barnehagen å observere, karakterisere og vurdere barn; gjerne ut fra en tradisjonell utviklingspsykologisk tradisjon. Disse vurderingene danner ofte grunnlaget for foreldresamtalen (Alasuutari & Karila, 2010; Markström, 2006, 2009). En rekke barnehager har innført pedagogiske program og veiledningsprogram som kan bidra til en ytterligere standardisering av praksis. Veiledningsprogrammene har som sitt mål å styrke kvaliteten på samspillet mellom barn og foreldre, og mellom barn og andre voksne. Imidlertid kan slike program danne en *standardisert omsorgspraksis* av hva som er den normale og beste måten å utøve god barneomsorg på (Nilsen, 2015). Dermed ekskluderes et mangfold av forståelser.

Anja Marschall og Crisстина Munck har undersøkt hvordan foreldre og pedagoger forstår og begrunner samarbeidet om barna. Samarbeidet handler om å dele hverandres kunnskaper og balansere mellom tillit og tvil. Det gode barneliv rommer med andre ord mange og ulike forståelser av hva som kjennetegner «et godt börneliv» (Marschall & Munck, 2021).

Teoretisk ramme

Parallelt med institusjonaliseringen av barneomsorg er kunnskap om barn blitt profesjonalisert. Noen yrkesgrupper, som for eksempel barnehagelærere, psykologer og sykepleiere, har fått mandat til å definere hvilke omsorgskvaliteter som er viktige, og hva som gir optimal utvikling og læring. Ekspertsystemene og profesjonene har som sitt kjennetegn at de besitter en unik og spesialisert kunnskap, der profesjonskunnskapen lett kan fremstå som selve normen. Utviklingen kan bidra til økt avhengighet av ekspertsystemene, og mange foreldre uttrykker usikkerhet om egne kunnskaper om barn og tvil om egen foreldrekompetanse (Drugli & Undheim, 2012).

Giddens (1991) beskriver det moderne menneskets avhengighet av ekspertsystemene som en naturlig følge av utviklingen i vårt samfunn. Han hevder blant annet at det sen-moderne samfunnet er kjennetegnet ved at tradisjonelle verdier for familiedannelse, foreldreskap og barneoppdragelse endrer seg raskt og stadig søker forandring og fornying. Oppdragelsesidealene forrige generasjons foreldre la til grunn, er som regel ikke forenlige med det moderne samfunnets krav til individet. Kunnskap om barneoppdragelse blir ikke i samme grad overlevert fra én generasjon til neste, og dagens foreldre mangler ofte relevante rollemønstre. Dermed mister de muligheten for å opparbeide det Pierre Bourdieu kaller det *praktiske mesterskap* i å yte omsorg for små barn. Som en konsekvens kan foreldre oppleve å bli usikre på egen omsorgsevne og utvikle det Thomas Ziehe omtaler som en kognitiv usikkerhet og en opplevelse av umyndiggjøring (Bourdieu, 1990; Ziehe, 1989).

Globalisering og teknologiske nyvinninger har bidratt til å produsere en kontinuerlig strøm av informasjon og kunnskap om barn. Av-tradisjonalisering og kulturell frisetting har gitt foreldre flere valg- og forhandlingsmuligheter. Valgene kan imidlertid bli både mange og vanskelige. Den massive informasjonsstrømmen og de mange og ofte motsetningsfylte rådene fra ekspertisen, har medført at mange foreldre kan kjenne seg både sårbare, usikre og til en viss grad forvirret. Det moderne mennesket er i stor grad tvunget til å forholde seg reflektivt – i betydningen å fatte aktive beslutninger basert på bevisst informasjonsbearbeiding. Dette kan være en krevende oppgave som gjør at stadig flere vender seg til fagekspertisen med ønske om råd og hjelp. Der foreldre ikke lenger har støtte i tradisjoner knyttet til barneoppdragelse, får ekspertsystemene nå sin viktige rolle (Giddens, 1991).

Ekspertsystemene er avhengige av tillit fra brukeren. Tillit er ifølge Giddens en helt grunnleggende faktor i

alt samfunnsliv, ikke minst i det moderne samfunnsliv. I det sen-moderne samfunn kan individet imidlertid ikke lenger ha tillit basert på ansikt-til-ansikt-relasjoner og tradisjonenes stabiliserende kraft, men kunnskapen må i stedet reforhandles i tillit til de «ansiktsløse» ekspertsystemene (Aakvaag, 2008). Dette er abstrakte systemer som består av en spesialisert kunnskap, der de som besitter eller forvalter ekspertkunnskapen kan kalles portvoktere. En *portvokter* vokter det abstrakte systemets adgangsporter og gir mennesket tilgang til kunnskapene i ekspertsystemet (Giddens, 1994; Lipsky, 1980). I lys av Giddens' teorier kan barnehagens profesjonskunnskap forstås som et ekspertsystem og barnehagelærerne som portvoktere av fagkunnskapen.

Posisjoneringsteori tar utgangspunkt i at forståelser av kunnskap konstrueres gjennom diskursive praksiser. Posisjoneringsteori bygger på en ontologi om at den sosiale verden oppstår gjennom meningsutvekslinger, diskusjoner og forhandlinger i samtaler (Van Langenhove & Harré, 1999). Posisjoneringer er tett knyttet til kunnskapsforskjeller mellom personene som kommuniserer (Olsen, 2020). I kommunikasjonssituasjoner står deltakerne i ulike kunnskapsrelasjoner til hverandre. Innenfor en slik forståelse vil alle ytringer implisere en form for implisitt eller eksplisitt stillingtagen til noe eller noen (Davies & Harré, 1990). Posisjonering er knyttet til ulike typer og nivåer av kunnskap mellom involverte samtaleparter. Dette vil igjen påvirke hva slags relasjoner de utvikler til hverandre (Van Langenhove & Harré, 1994).

Partene i en dialog vil kontinuerlig posisjonere seg selv i møte med den andre (Olsen, 2020). Det kan dessuten hevdes at en ved å posisjonere seg selv samtidig posisjonere den andre (Van Langenhove & Harré, 1999). Posisjoneringen kan skje i form av ytringer som formidler forventninger til andres atferd og forhandlinger om relasjoner partene imellom (Ol-

sen, 2020). Posisjoner er altså normative, slik at ulike posisjoner impliserer normer knyttet til denne spesifikke formen for deltakelse. Posisjoner kan dessuten bli tatt, tilskrevet, påtvunget eller forhandlet frem (Harré & Moghaddam, i Matthiesen, 2015). Den enkelte samtalepartner kan velge å akseptere posisjonen som gis (førsteordensposisjonering), eller la være å akseptere posisjonen (andreordensposisjonering). Dersom posisjonen ikke aksepteres, kan det potensielt føre til reforhandlinger og ny-posisjoneringer (Van Langenhove & Harré, 1999), som igjen vil kunne forrykke maktbalansen.

Noomi Christine Linde Matthiesen (2015) argumenterer for at posisjoneringsteori ikke kun angår her-og-nå-forhandlinger, men også må ta høyde for kontekst i form av sosialt, politisk og historisk betingede faktorer. I sin studie av foreldresamtaler med somaliske mødre i en dansk skole, viste hun hvordan eksisterende diskurser har innvirkning på hvilke posisjoner som er tilgjengelige for foreldrene. Mødrene forhandlet aktivt sine posisjoner i samtale med lærerne, og det fremstod som viktig å posisjonere seg selv som kompetente og deltakende foreldre. Positivitet i møte med skolen stod sentralt, og mindre fordelaktige opplevelser med, eller konstruktiv kritikk av skolen, ble dysset ned. Studien viste dessuten posisjonering der mødrene vektla lærernes kunnskap med ønske om å bli veiledet, hvilket impliserer posisjonering av læreren som en form for ekspert (Matthiesen, 2015).

I vår studie av foreldresamtaler forstår vi posisjonering som distribusjon av kunnskap og forhandlinger om ansvar i samarbeidsrelasjonen. I artikkelen vektlegger vi posisjonering som angår *foreldrenes* markering av tiltro til barnehagelærerens fagkunnskap eller til egen kunnskap

Funn og analyse

Howdan posisjonerer foreldre seg i møte med barnehagelærerens fagkunnskap? Dette har vi forsøkt å finne svar på gjennom vår studie av et utvalg foreldresamtaler. Våre funn illustrerer ulike eksempler på posisjonering i foreldresamtalene. Dette har vi valgt å kategorisere henholdsvis som markering av tiltro til barnehagelærerens fagkunnskap, markering av tiltro til egen kunnskap og markering av jevnbyrdig posisjonering.

Markering av tiltro til barnehagelærerens fagkunnskap

Våre funn tyder på at foreldre i en del av samtalene markerer aktiv tiltro til barnehagelærerens fagkunnskap, og at de aktivt søker råd og veiledning fra barnehagelæreren. En mor er usikker på hvordan hun bør møte sønnen når han fremviser utfordrende atferd. Etter å ha fortalt om utfordringene de opplever hjemme, henvender hun seg til barnehagelæreren på følgende måte:

«Så da er det litt sånn... Vi prøver og feiler veldig på den der. Jeg vet ikke hvordan dere gjør det når han er ..?»

Vi tolker morens åpne spørsmål som en klar invitasjon til at barnehagelæreren skal formidle sine fagkunnskaper og erfaringer. Barnehagelæreren følger opp morens spørsmål med å fortelle om hvordan de selv forholder seg til gutten når de opplever tilsvarende atferd i barnehagen:

«Nei, altså, vi tar han jo vekk, så han ikke gjør mer skade, på en måte (...) Prøver kanskje å roe han ned, da, på en måte. Ta han på fanget eller kose litt med han, eller prøve å finne ut hva det er for noe. (...) Så vi prøver kanskje å hjelpe han litt med å sette ord på ting. (...) Var du egentlig

lei deg? Hva var det du var lei deg for, og var det fordi at sånn og sånn, eller... Ja.»

Forelderens spørsmål besvares ved hjelp av barnehagelærerens erfarings- og kunnskapsdeling. Dette innebærer implisitt veiledning av hvordan foreldrene kan nærme seg barnet på hjemmebane. Mor posisjonerer seg i retning av aktiv tillit til barnehagens fagkunnskap, der hun gjør seg mottakelig for råd og veiledning. Barnehagelæreren bekrefter mors ønske om posisjonering ved å akseptere hennes invitasjon.

Foreldres markering av tiltro til barnehagelærerens fagkunnskap kommer også til syne i måten de responderer på barnehagelærerens implisitte eller eksplisitte råd om barneoppdragelse. I en av foreldresamtalene tar barnehagelæreren opp noe de opplever som en utfordring i barnehagen, at barnet ofte snakker om "tiss og bæs" ved matbordet. Barnehagelæreren forteller hvordan de håndterer dette i barnehagen, og informerer foreldrene om at barnet i slike tilfeller må gå på badet og bli der til han er ferdig med slikt snakk. I denne samtalen er både mor og far til stede, og i dialogen responderer de positivt på barnehagepersonalets håndtering av barnet. Foreldrene etterspør i utgangspunktet ikke barnehagelærerens råd, og utfordringen som reises, ligger først og fremst hos barnehagen. Barnehagelærerens utsagn kan oppfattes som veiledende, og som noe foreldrene ønsker å følge opp selv. Vi tolker situasjonen som at foreldre markerer tiltro til fagpersonen, der også råd og veiledning som ikke engang er etterspurt, tas til etterretning og følges opp fra foreldrenes side.

Markering av tiltro til egen kunnskap

Selv om flere av foreldrene uttrykker tiltro til barnehagelærerens fagkunnskap, viser våre analyser også eksempler på foreldres vektlegging av *egen* kunnskap i møte med barnehagelæreren. En av foreldrene tar selv opp utfordringer de opplever i møte med sønnen:

«Det vil dere sikkert egentlig kanskje oppleve litt mer i barnehagen, men han har vært sen på språket og derfor uttrykt seg veldig fysisk. (...) Så det vi jobber mye med, er den å sette fokus på det positive og... Ikke for å ignorere det negative, men vi må gjøre, vi må gjøre det.»

Forelderens uttalelse markerer tiltro til egen kunnskap om hvordan man bør gå frem i samspill med barnet. Vi tolker dessuten utsagnet som et implisitt råd om hvordan barnehagelæreren bør forholde seg til barnet, altså en posisjonering der egen kunnskap vektlegges som betydningsfull i samarbeidet.

I en foreldresamtale ledet av en annen barnehagelærer uttaler profesjonsutøveren at barnet ikke er «den som viser mest følelser». Hun beskriver videre hvordan barnet viker unna situasjoner som for barnet fremstår som vanskelige. Moren forteller på sin side at barnet på hjemmebane mestrer både det å håndtere og det å snakke om følelser. Imidlertid understreker mor at man som voksen må møte barnet på en bestemt måte:

«Han får ikke alltid frem det han vil si, sånn at man må liksom ta seg tid til å lytte til han.»

Mors utsagn kan forstås som en posisjonering og markering av egen kunnskap om barnet i møte med fagkunnskap. Mor er altså tydelig på hvordan hun forventer at barnehagen skal gå frem i møte med sønnen.

Markering av jevnbyrdig posisjonering

I foreldresamtalene finner vi også eksempler på det en kan tolke som jevnbyrdig posisjonering mellom forelder og barnehagelærer. Det innebærer at forståelser konstrueres i fellesskap og kommer til uttrykk i form av en likeverdig dialog. En slik posisjonering kommer til uttrykk i følgende samtalesekvens:

«Mor: (...) Og det med å gå på do, han synes det er kjempenedverdigende å gå med bleie. Så vi snakker mye om det.

(...)

Barnehagelærer: Ja. Vi... Vi får bare holde det varmt, og så får vi bare...

Mor: Men det hjelper jo at Luca gjør det.

Barnehagelærer: Mm.

Mor: Ja. Jeg vet ikke, hjelp i gåseøyne...

Barnehagelærer: Ja. Vi jobber med disse to parallelt, så jeg håper jo at kanskje de to kunne hatt en god påvirkning på hverandre.

Mor: Ja.

Barnehagelærer: Så hvis dere kommer på gode idéer som vi kan... Hvor vi kan gjøre dere gode på, så er vi åpne for det.

Mor: Ja. Jeg skal snakke med Karin. Kanskje vi kunne ha gjort noe sammen, at de hadde hatt positivt...

Barnehagelærer: Mm. Sette inn en offensiv.

Mor: Ja, vi kan sette inn en offensiv, men at de begge to hadde klart å hjelpe hverandre... Ja, det skal jeg ta opp med henne på torsdag, for det hadde jo vært greit for oss alle.

Barnehagelærer: Men Luca holder på med litt sånn belønning, da, sånn der... Klistremerker, det var ikke så veldig interessant.

Mor: Nei.

Barnehagelærer: Så om du hadde noe annet opplegg, da, så får vi se. (...)

Vi tolker det slik at moren og barnehagelæreren bidrar inn i samtalen med hver sine erfaringer og refleksjoner, på en måte som gjør at partene i fellesskap bygger opp en forståelse og et kunnskapsgrunnlag for videre handling i møte med barnet. Jevnbyrdigheten fordrer at begge parter kontinuerlig posisjonerer seg selv og hverandre som likeverdige. Det innebærer en gjensidig tiltro både til egen kunnskap og til den andres kunnskap, og samtidig en tiltro til den kunnskapsforståelsen som konstrueres i fellesskap.

Diskusjon

I vår studie har vi undersøkt hvordan foreldre posisjonerer seg i møte med barnehagens fagkunnskap. I det følgende diskuterer vi våre funn opp imot modernitets- og posisjoneringsteori.

Aktiv tillit i et av-tradisjonalisert samfunn

Posisjoneringsteori bidrar til å belyse hvordan partene i en dialog kontinuerlig og gjensidig posisjonerer seg selv og hverandre. I vår studie posisjonerer flere av foreldrene seg mot det som kan beskrives som en aktiv søken mot og tiltro til barnehagens fagkunnskap. Forelderen som henvender seg til barnehagelæreren med spørsmålet «Jeg vet ikke hvordan dere gjør det når han..?» kan sies å åpne opp for barnehagelæreren kunnskap. Posisjoneringen uttrykker noe om forventningene til den andre og om relasjonene dem imellom (Olsen, 2020). Gjennom et i utgangspunktet nøytralt og åpent spørsmål kan vi altså si at mor tar stilling til og samtidig posisjonerer både seg selv og den andre (Davies & Harré, 1990; Van Langenhove & Harré, 1999). Når barnehagelæreren responderer med å beskrive hvordan de i barnehagen møter barnet i slike tilfeller, tyder det på at hun aksepterer mors

posisjonering. Vi står med andre ord ovenfor en førsteordensposisjonering (Van Langenhove & Harré, 1999). Dette ser ut til å sammenfalle med tidligere studier hvor foreldre uttrykker usikkerhet i foreldrerollen og aktivt søker fagkunnskap (Drugli & Undheim, 2012; Ljungberg, 2013). Giddens beskriver dette selv som det moderne menneskets avhengighet av ekspertsystemene og som en aktiv tillit og en naturlig følge av utviklingen i vårt samfunn.

Aktiv tillit er noe som utvikles i relasjoner. Morens åpne spørsmål kan forstås som et ønske om å få ta del i barnehagelærerens fagkunnskap og videre som en invitasjon til kunnskapsdeling. Måten barnehagelæreren besvarer invitasjonen på, blir avgjørende. Med utgangspunkt i Giddens' modernitetsteori kan verdidualisme og av-tradisjonalisering i det senmoderne ha bidratt til individets økende usikkerhet og avhengighet til ekspertsystemene (Giddens, 1991). Dette understrekes av morens uttalelse om at de «prøver og feiler» mye, et utsagn som tyder på usikkerhet i foreldrerollen. Det eksisterer i dag ingen gitte sannheter om barneoppdragelse, hvilket innebærer at foreldre selv må ta aktivt stilling til utøvelse av egen foreldrepraksis knyttet til hvordan de møter egne barn; altså en refleksiv måte å forholde seg til kunnskap på (Giddens, 1991; Aakvaag, 2008). Mor fremstår på en måte som markerer tiltro til barnehagelærerens fagkunnskap; noe vi tolker som at mor viser aktiv tillit til barnehagelæreren som portvokter og representant for barnehagen som ekspertsystem.

Tillit til egen kunnskap og posisjonering som likeverd

Selv om flere av foreldrene uttrykker aktiv tillit til barnehagelærerens kunnskaper, har vi også funn som markerer foreldrenes tiltro først og fremst til *egen* kunnskap. Slike posisjoneringer markeres med formuleringer som «vi må» eller «man må». Det er altså ingen direkte anvisninger til barnehagelæreren i form av

«dere bør». Like fullt kan slike uttalelser tolkes som at foreldre aktivt tar stilling til foreldrerollen og markerer et selvstendig ansvar for barneoppdragelsen. En slik posisjonering kan også forstås som reaksjon på det Ziehe beskriver som at mange individer kan oppleve seg umyndiggjort som følge av at en rekke foreldrefunksjoner er institusjonalisert (Ziehe, 1989).

Samtaleanalysene viser spennvidde i foreldres posisjonering i relasjon til fagekspertisen. Når foreldre markerer tiltro til egen kunnskap, innebærer posisjoneringen at foreldrene inntar en forhandlingsbasert relasjon til ekspertsystemene (Giddens, 1991). Slike «forhandlinger» kan antas å gi seg utslag både i relativt asymmetriske samtaleutvekslinger og i tilsynelatende jevnbyrdige dialoger. Ifølge Giddens (1991) er den tradisjonsstyrte familien satt under press i det post-tradisjonelle eller sen-moderne samfunn. Når tradisjoner og overleverte normer er erstattet av «forhandlingsbaserte» forhold mellom likeverdige parter, henvises altså foreldre til å ha aktiv tillit til ekspertsystemene i sitt dagligliv som speil for egne verdier og valg. Dette må kontinuerlig reforhandles og fremforhandles (Giddens, 1991).

Vi tolker enkelte samtalesekvenser i studien som likeverdige, der posisjoneringen kan hevdes å være relativt symmetrisk. I slike tilfeller synes foreldrenes kunnskap og barnehagelærerens fagkunnskap å utfylle hverandre. I samtalesekvensen der mor og barnehagelærer drøfter bleieavvenning er det riktignok mor selv som bringer temaet på banen. Gjennom dette kan en si at hun posisjonerer seg i retning av å vektlegge egen kunnskap, som «eksperten» på sitt barn. Mor kan også tolkes som den noe mer styrende part i dialogen. Likevel oppfatter vi utdraget som en utveksling mellom to likeverdige samarbeidsparter som er åpen for å dele av hverandres kunnskaper. En likeverdig dialog fordrer at både foreldre og barnehagelærer aksepterer og går inn for en posisjonering

som jevnbyrdige. Dersom én av partene trer ut av samspillet og for eksempel gir råd eller "belærer" den andre, vil jevnbyrdigheten umiddelbart opphøre. Både foreldre og barnehagelærer er følgelig delaktige i det kommunikative samspillet som i stor grad handler om distribusjon av kunnskap og ansvar. Dynamikken er altså basert på at foreldre møter fagekspertisen med aktiv tillit, noe ekspertsystemet ifølge Aakvaag (2008) er avhengig av, samtidig som barnehagelæreren opptrer på en tillitvekkende måte og selv møter foreldrene med tillit. Marschall og Munck (2021) understreker viktigheten av å la tillit og tvil kobles sammen med forestillinger om det gode foreldreskap og den gode barnehagen, som et sentralt bidrag til å forstå hva som bidrar til «det gode børneliv».

Likeverdig samarbeid i asymmetriske relasjoner

I vår analyse fremstår foreldresamtalen som en arena for kontinuerlige forhandlinger om posisjonering hva gjelder hvem som til enhver tid besitter relevant kunnskap om barnet. En slik forståelse av foreldresamtaler innebærer gjensidighet i samtalen. Rammeplanen understreker at barnehagen skal legge opp til god dialog med foreldrene, foreldremedvirkning og hensyntagen til foreldres synspunkter (Kunnskapsdepartementet, 2017). Dette fordrer en grunntanke om likeverd i samarbeidet. Samtidig blir foreldresamtaler tilsynelatende ofte preget av asymmetri, med barnehagelærere som faglige eksperter (Markström, 2011; Marschall & Munck, 2021). Barnehagelærere innehar et samfunnsmandat, og profesjonens kunnskapsgrunnlag anses som én av barnehagelærernes viktigste forpliktelser (Hennum & Østrem, 2016), der foreldrene gis tilgang til ekspertsystemets kunnskap nettopp gjennom barnehagelærernes funksjon som portvoktere (Giddens, 1994; Lipsky, 1980). Vår studie viser at foreldre tidvis foretar en posisjonering der de etterspør råd og veiledning. Dette gir rom for barnehagelæreres synliggjøring av egen faglighet innenfor en profesjon kjennetegnet av flat ledelsesstruktur og

lite anvendt fagspråk (Bøe, 2016). Forskning som viser at sammenfallende verdisett med barnehagens medfører økt innflytelse (Palludan, 2005), peker imidlertid på nødvendigheten av bevisstgjøring rundt likeverd i møte med alle foreldre, uavhengig av sosiokulturell bakgrunn. Matthiesens (2015) studie synliggjør hvordan foreldre går inn i foreldresamtaler på ulike vilkår, og at posisjoneringen aldri vil skje på nøytral grunn. Asymmetrien i samtalen har innvirkning på partenes muligheter til å påvirke posisjoneringen av seg selv og andre, og en bevisst profesjonsutøvelse bør ta høyde for dette.

Konklusjon

I denne artikkelen har vi analysert og drøftet *hvordan foreldre posisjonerer seg i møte med barnehagelærernes fagkunnskap*. Med modernitetsteori og posisjoneringsteori som ramme har vi beskrevet hvordan et utvalg foreldre på ulike måter posisjonerer seg i møte med barnehagelæreres fagkunnskap og -ekspertise. Vår studie er relativt liten. Det er likevel mulig å uttale seg om tendenser og forhold som vi opplever sammenfaller med liknende studier og med vår teoretiske referanseramme. Blant annet ser vi flere eksempler på at foreldre aktivt søker barnehagelærernes fagkunnskap, noe som med Giddens' modernitetsteori kan tolkes som en aktiv tillit til ekspertveldet (i denne sammenheng forstått som barnehagens fagkunnskap). I studien ser vi også hvordan flere av foreldrene markerer tiltro til egen kunnskap i møte med barnehagelæreren. I samtaler som understøtter jevnbyrdighet synes partene å gå inn i dialogen med mål om å finne felles forståelse.

Barnehagelærernes rolle som portvokter av fagekspertisen fordrer høy grad av etisk refleksjon. Profesjonsutøvelsen innebærer et ansvar for å forvalte foreldrenes tillit på etisk forsvarlige måter. Det innebærer å møte foreldrenes kunnskaper med blikk for ressurser og en forståelse av at det finnes mange måter å utø-

ve god barneomsorg på. Det vil i mange tilfeller være hensiktsmessig med en tydeligere avklaring av ansvarsfordelingen mellom hjem og barnehage. I denne studien har vi presentert eksempler på hvordan foreldre og fagpersoner posisjonerer seg i foreldresamtaler. Det empiriske bidraget og våre analyser kan antas å være relevante også innenfor andre pedagogiske kontekster. Samtaler som involverer profesjonstøvere og andre samtalepartnere, vil nødvendigvis involvere kommunikasjon og relasjoner. Bevisstgjø-

ring rundt makt, språk og posisjoneringer kan med fordel utgjøre en mer sentral del av pedagogikken og i større grad inngå i felleskollegiale refleksjoner. Til tross for at flere studier utforsker foreldreskap og foreldresamarbeid, opplever vi behov for ytterligere forskning som belyser kommunikasjon i foreldresamtaler, og som drøfter implikasjoner med henblikk på ansvar og roller i samarbeidet, i møte med både majoritets- og minoritetspråklige foreldre.

Referanser

- Alasuutari, M. & Karila, K. (2010). Framing the picture of the child. *Children & Society*, 24(2), 100-111. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2008.00209.x>
- Alasuutari, M. & Markström, A.-M. (2011). The Making of the Ordinary Child in Preschool. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 55(5), 517-535. <https://doi.org/10.1080/00313831.2011.555919>
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Polity Press.
- Bøe, M. (2016). Pedagogisk ledelse og barnehagen som lærende organisasjon. *Barn – forskning om barn og barndom i Norden*, 34(3), 53-68. <https://doi.org/10.5324/barn.v34i3.3628>
- Creswell, J. W. (2014). *Educational Research: Planning, Conducting and Evaluating Quantitative and Qualitative Research* (4. utg.). Pearson Education Limited.
- Davies, B. & Harré, R. (1990). Positioning: the discursive production of selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 20(1), 43-63. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1468-5914.1990.tb00174.x>
- Drugli, M. B. & Undheim, A. M. (2012). Perspective of parents and caregivers on the influence of full-time day-care attendance on young children. *Early Child Development and Care*, 182(2), 233-247. <http://dx.doi.org/10.1080/03004430.2011.553678>
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press.
- Giddens, A. (1994). *Modernitetens Konsekvenser*. Hans Reitzels Forlag.
- Glaser, V. (2018). *Foreldresamarbeid: Barnehagen i et mangfoldig samfunn* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Hennem, B. A. & Østrem, S. (2016). *Barnehagelæreren som profesjonstøver*. Cappelen Damm Akademisk.
- Høyrup, A. R. (2018). *Tillidsarbejde og tydelighed. Et studie af tillid, magt og afhængighed blandt pædagoger og forældre i danske vuggestuer* [Doktorgradsavhandling, Aarhus Universitet]. AU Library Scholarly Publishing Services. <https://ebooks.au.dk/aul/catalog/book/285>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Innhold og oppgaver*. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/>
- Lipsky, M. (1980). *Street level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public service*. Russell Sage Foundation.
- Ljungberg, C. (2013). Om utvecklingssamtal och maktrelationer. I A. Harju & I. Tallberg Broman (red.), *Föräldrar, förskola och skola: Om mångfald, makt och möjligheter* (s.139-154). Studentlitteratur.
- Markström, A.-M. (2005). *Förskolan som normaliseringspraktik. En etnografisk studie* [Doktorgradsavhandling]. Linköpings universitet.
- Markström, A.- M. (2006). Utvecklingssamtalen – ett möte mellan hem och institution. *Skapande vetande*, (46). Linköpings universitet.
- Markström, A.-M. (2009). The Parent—Teacher Conference in the Swedish Preschool: A Study of an Ongoing Process as a 'Pocket of Local Order'. *Contemporary issues in Early Childhood*, 10(2) 122-132. <https://doi.org/10.2304/ciec.2009.10.2.122>
- Markström, A.- M. (2011). "Soft governance" i förskolans utvecklingssamtal. *Educare*, (2), 57-75.

- Markström, A.-M. & Simonsson, M. (2011). Constructions of girls in preschool parent-teacher conferences. *International Journal of Early Childhood*, 43(1), 23-41. <http://dx.doi.org/10.1007/s13158-010-0024-4>
- Marschall, A. & Munck, C. (2021). Tillid og tvivl – Dilemmaer for forældre og pædagogers samarbejde om småbørns hverdagsliv. *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, (1), 10-24.
- Matthiesen, N. C. L. (2015). A struggle for equitable partnerships: Somali diaspora mothers' acts of positioning in the practice of home-school partnerships in Danish public schools. *Outlines: Critical Practice Studies*, 16(1), 6–25. <https://doi.org/10.7146/ocps.v16i1.21438>
- Myrann, M. K. (2016). «Men dere øver på det hjemme?» Realiseringen av det delte oppdragermandat: En fortolkende studie av kommunikativ praksis i barnehagens foreldresamtaler [Masteroppgave, Universitetet i Agder]. AURA. <https://uia.brage.unit.no/uia-xmlui/handle/11250/2414403>
- Myrann, M. K. (2020). *Foreldresamtalen: Kommunikasjon og relasjon mellom hjem og barnehage*. Cappelen Damm Akademisk.
- Nilsen, A. C. E. (2015). Barneomsorg: På jakt etter styringsrelasjoner ved «tidlig innsats» i barnehagen. I K. Widerberg (red.), *I hjertet av velferdsstaten. En invitasjon til institusjonell etnografi* (s. 32-51). Cappelen Damm Akademisk.
- Olsen, R. (2020). Posisjonering i kunnskapsrelasjoner: En kassustudie om FoU-veiledning i grunnskolelærerutdanningen. *Nordisk tidsskrift for utdanning og praksis*, 14(3), 17-38. <https://doi.org/10.23865/up.v14.2213>
- Palludan, C. (2005). *Børnehaven gør en forskel*. Aarhus Universitetsforlag.
- Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Van Langenhove, L. & Harré, R. (1994). Cultural stereotypes and positioning theory. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 24(4), 359-372. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.1468-5914.1994.tb00260.x>
- Van Langenhove, L. & Harré, R. (1999). Introducing positioning theory. I L. Van Langenhove & R. Harré (red.), *Positioning Theory: Moral Contexts of Intentional Action* (s. 14–31). Oxford Basil Blackwell Publishers.
- Ziehe, T. (1989). *Kulturanalyser: ungdom, utbildning, modernitet*. Symposium.
- Ödman, P.-J. & Hayen, M. (2004). *Främlingar i vardagen. Liv och pedagogik vid Stora Barnhuset i Stockholm på 1700-talet*. Stockholmia förlag.
- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Abstrakt forlag.

Vi vil gjerne takke våre kollegaer Astri Ramsfjell og Dag Øystein Nome for gode og konstruktive tilbakemeldinger underveis i skriveprosessen.

Metode

Studien baserer seg på kvalitativ metode med en fortolkende innfallsvinkel og hermeneutisk forståelse i vid forstand. Vi er inspirert av en epistemologisk konstruktivism, der empiri betraktes som resultat av fortolkning og meningsproduksjon (Thagaard, 2003).

Utvalget bestod av to barnehager, fire barnehagelærere, og til sammen ni foreldre, derav ett foreldrepar. En av barnehagelærerne er mann, og tre er kvinner. De to barnehagene er lokalisert i samme by, men populasjonen i de to områdene er ulik med hensyn

til sosioøkonomisk bakgrunn. Studiens empiriske materiale består av lydopptak av åtte foreldresamtaler. Opptakene av samtaler hadde til hensikt å gi et bilde av kommunikasjon og innhold i foreldresamtalene. Datamaterialet ble transkribert av den ene forskeren, og deretter lest i sin helhet gjentatte ganger. Transkripsjonene av samtaler og intervjuer ble kodet ved en prosess med åpen koding, der forskeren underveis spør seg selv om hva som til enhver tid er tema i teksten (Creswell, 2014). Dette kan betraktes som en form for kvalitativ innholdsanalyse. Kodingen resulterte i at en rekke undertema ble koblet sammen i mer overordnede kategorier, blant annet kalt «grensesetting», «barns atferd og følelser» og «foreldresamarbeid». Samtalene ble observert med utgangspunkt i hvordan partene kommuniserte

myndighet og ansvarsfordeling for selve barneoppdragelsen. Det endrede fokuset resulterte i ytterligere analyserunder basert på kategoriene «barnehagelærere som eksperter», «foreldre som eksperter» og «jevnbyrdig dialog». De to førstnevnte kategoriene inkluderte posisjonering både fra foreldrenes og bar-

nehagelærernes side, mens tredje kategori rommet det vi kan kalle for en gjensidig posisjonering. I artikkelen presenterer vi samtaleutdrag som uttrykker posisjonering fra *foreldrenes* side. Vi har i fellesskap analysert samtaleutdragene innenfor de tre kategoriene i lys av modernitetsteori og posisjoneringsteori.

